מיכל דורון

ציפור בכלוב

דבורה בארון על ספת הגרפולוג

בחרתי הפעם בדבורה בארון, והזמנתי אותה להתארח על ספת הגרפולוג. בארון, במבט לאחור, נחשבת לסופרת פמיניסטית בעלת תעוזה שאינה מהססת לכתוב על החוליים והמשברים במשפחה, על סבלן של הנשים בתא המשפחתי, ועל סבלם של אנשי השוליים בכלל ויחס החברה אליהם.

באופן אישי, במהלך המסע האישי שעברתי כאשר ניתחתי את כתב היד השבור וצללתי אל נפשה המיוסרת של הסופרת, נותרתי עם תחושה קשה ומעיקה. לא יכולתי להפסיק לחשוב מה היה קורה אילו נולדה בארון כמה עשרות שנים מאוחר יותר, כשהיא חיה בעולם מודרני ולא בעיירה היהודית, כאשר יש לה חופש כאישה, כאדם, או יותר מכך, כשהפרוזק כבר היה קיים והיה מקל מעט על סבלה... אולי תחושות הדכדוך היו קיימות ללא קשר לתקופה, והיו מוצאות את מקומן בכל תפאורה. קשה לדעת.

בכתב ידה של דבורה בארון משולבים קלילות וכבדות לסירוגין. ניכר כי היא חפצה לעוף, להשתחרר, אך אזיקים של ברזל הקשורים לרגליה מונעים ממנה את הדרך אל החופש. עבר כאוב, מעצורים חזקים ורגשות אשם כובלים אותה אל הקרקע.

התנועה בכתב קלילה, הקו עדין, מרומז, ונכתב מתוך רצון שלא להתחייב עד הסוף, על מנת לא להיות כבולה במסגרת, אולם רצון זה אינו ממומש. רעד פתאומי מצטייר בכתב ותנועת האותיות נהיית כבדה, איטית ועצורה. האזור התחתון של האות (כמו במילה "גוף" או "לצרף") עוצר את הזרימה כמו משקולת ברזל. קונפליקט פנימי זה, בין הרצון לחופש ובין רגשי האשם והפחד, יצר בנפשה של הכותבת תחושת בלבול וחוסר אונים.

האזור התחתון של הכתב מסמל את הליבידו, וניכר כי יחסה של בארון לחלק זה באישיותה היה אמביוולנטי ולא מגובש: באותיות רבות האזור התחתון מקופח, נשכח ומודחק, וזה אִפשר לכותבת לרפרף על הנייר בקלילות. אבל, הבריחה וההתעלמות מהיצרים הן לעִתים בלתי אפשריות, ונחסמות לפתע על ידי הדחפים המודחקים, התובעים את שלהם.

ניתן לראות גם כי האזור התחתון באות נכתב בצורת לולאות סגורות. הקו בחלק זה רועד יותר ונפרד מהאיזור האמצעי. תופעה גרפית זו מעידה על נתק ועל חוסר אינטגרציה בין החלק היצרי לחלק הרגשי של האישיות. נראה כי הכותבת כשלה בניסיונותיה לשלב בחיי היומיום את חלקי האישיות השונים במהותם. עובדה זו הקשתה עליה לפעול בצורה הרמונית והחלטית. רעיונותיה המופשטים, חופש המחשבה והתעוזה במישור התיאורטי עוכבו על ידי הכבלים שקשרו אותה לקרקע.

נראה כי המעבר מחלק אחד של האישיות למשנהו יצר פיצול פנימי בנפשה של בארון. השאיפות הרבות נשארו לא ממומשות, וכאשר נחתה אל הקרקע, היא ספגה חבלות מהחיכוך עם המציאות. חבלות נפשיות אלו באו לידי ביטוי בתחושת דכדוך, מועקה ודיכאון.

חשיבתה של הסופרת הייתה מקורית מאוד. תנודות הזווית של האותיות עם התנועה הפנימית בכתב משקפות סקרנות, התעניינות במגוון תחומים והבחנה בפרטים. ניכרים אמפתיה ויכולת לקרוא בין השורות. בולט הרצון לחקור, להבין ולהתחקות אחר הסיבות, ללא תלות בנורמות המגבילות את ההתנהגות האנושית.

בארון הייתה רגישה ביותר, והושפעה מאוד מהמתרחש סביבה. הזוויות והחדות בכתב משקפות את הביקורתיות ואת חוסר ההשלמה שלה עם חייה. תכונות אלה הופנמו בתוך כאבה האישי ומרדנותה ומצאו אפיק ביצירותיה, אך לא באו לידי ביטוי בחייה האישיים. נראה כי חוסר האונים והחרדות שיתקו אותה, ופעמים רבות היא כרעה תחת העומס של המלחמה הפנימית באישיותה. ■

בסוף דיון